

Strona znajduje się w archiwum.

Działalność zbrojna oddziału kpt. Zdzisława Brońskiego ps. 'Uskok'

'W 2014 po raz kolejny obchodzimy Narodowy Dzień Pamięci Żołnierzy Wyklętych. Tekst z cyklu artykułów o 'żołnierzach wyklętych' walczącym z władzą komunistyczną na Lubelszczyźnie w latach 1944-1956. Pierwszy z artykułów jest poświęcony kpt. Zdzisławowi Brońskiemu i jego oddziałowi walczącemu na Lubelszczyźnie w latach 1944-1947', autor.

Marek Krzyżanowski

Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka im. KEN w Lublinie

Działalność zbrojna oddziału kpt. Zdzisława Brońskiego ps. 'Uskok'

W tym roku po raz kolejny obchodzimy Narodowy Dzień Pamięci Żołnierzy Wyklętych. Moim zamiarem jest rozpoczęcie cyklu artykułów o 'żołnierzach wyklętych' walczącym z władzą komunistyczną na Lubelszczyźnie w latach 1944-1956. Pierwszy z artykułów jest poświęcony kpt. Zdzisławowi Brońskiemu i jego oddziałowi walczącemu na Lubelszczyźnie w latach 1944-1947.

Zdzisław Broński urodził się 24 grudnia 1912 r. w Radzicu Starym (gm. Ludwin,

pow. lubartowski) w rodzinie chłopskiej, syn Franciszka i Apolonii z d. Warhulskiej. Był jednym z czworga rodzeństwa. Po ukończeniu szkoły powszechnej uczęszczał do gimnazjum w Lublinie, którego nie ukończył. W 1934 r. powołany został do służby wojskowej w 50 pp. we Włodzimierzu Wołyńskim, gdzie ukończył szkołę podoficerską. Do rezerwy został przeniesiony w stopniu plutonowego. Po odbyciu służby wojskowej pracował w gospodarstwie rodziców. Był członkiem koła Związku Młodzieży Wiejskiej 'Siew'.

Zmobilizowany 14.08.1939 r., kampanię wrześniową odbył jako dowódca plutonu ckm w 50 pp 27 DP [WP] na szlaku od Borów Tucholskich aż w okolice Grudziądza, gdzie w połowie września trafił do niewoli niemieckiej i osadzony został w stalagu II B w Hammerstein (między Piłą a Szczecinem). Po ucieczce z obozu jenieckiego w październiku 1940 r. powrócił w rodzinne strony. Za pośrednictwem kolegów z 'Siewu' nawiązał kontakt z Polską Organizacją Zbrojną, a po jej scaleniu z Armią Krajową (jesień 1942 r.) został dowódcą placówki AK nr XIV a w Radzicu Starym. Placówka wchodziła w skład I Rejonu w Obwodzie AK Lubartów Inspektoratu AK Lublin i liczyła 82 osoby. Zastępcą Brońskiego był plut. Jan Przypis 'Szaruga'.

Pod koniec 1943 r. na terenie tej placówki powstał oddział partyzancki Zdzisława Brońskiego 'Uskoka'. Oddział liczył ok. 40 żołnierzy, a w okresie akcji 'Burza' (lipiec 1944 r.) doszedł do stanu ok. 60. osób. Formalnie oddział zatwierdzony został rozkazem lubelskiego inspektora AK w połowie maja 1944 r. i wszedł w skład odtwarzanej 3 komp. VI baonu 8 pp Leg. AK. W lipcu 1944 r. 'Uskok' wraz ze swym oddziałem został przydzielony do 27 Wołyńskiej DP AK i przebił się z nimi w rejon Czemiernik, a następnie podjął samodzielne działania. Stoczył kilka walk z Niemcami, m.in. w rejonie Ludwina (obecnie pow. łęczyński). W potyczce z pododdziałem Wehrmachtu, zginął jeden żołnierz a dwóch zostało rannych. Do niewoli wzięto 7 Niemców.

Po wkroczeniu wojsk radzieckich rozpoczęły się represje polskich i radzieckich organów bezpieczeństwa. Władze obwodu nakazały utrzymanie dyscypliny i struktur organizacyjnych oraz dbałość o postawę moralną żołnierzy w celu zapewnienia bezpieczeństwa w razie zagrożenia. W tym czasie oddział 'Uskoka' przeszedł ponownie do konspiracji i zwiększył swoją liczebność osiągając wiosną 1945 r. stan 34 ludzi. Oddział 'Uskoka' nie ujawnił się na mocy amnestii z 2.08.1945 r. pomimo nacisków ze strony Komendy Okręgu.

W wyniku ponownych aresztowań i strat poniesionych w czasie działań zbrojnych przeciwko przedstawicielom nowej władzy oddział zmniejszył swoją liczebność. Jednak ponownie odbudował swoje szeregi osiągając wiosną 1946 r. stan 18 ludzi.

Oddział 'Uskoka' został podzielony na 4 kilkusobowe patrole. Dowództwo patroli objęli: Zygmunt Libera 'Babinicz', Stefan Kuchcewicz 'Wiktor', Walenty Waśkowicz 'Strzała', Józef Franczak 'Lalek'. Głównym zadaniem oddziału 'Uskoka' było: zbieranie informacji wywiadowczych w związku z nadziejami na konflikt między USA, Wielką Brytanią i ZSRR; wykonywanie wyroków na członkach PPR, funkcjonariuszach UB, MO i ORMO oraz agentach resortu bezpieczeństwa. W ramach tych działań oddział „Uskoka” 10.05.1945 r. zlikwidował 9 funkcjonariuszy władz bezpieczeństwa w Spiczyńcu oraz zabrał 7229 zł z kasy gminy i zniszczył dokumenty wraz z wyposażeniem. 19.09.1946 r. oddział 'Uskoka' zlikwidował 7 funkcjonariuszy ORMO w Niemcach i Woli Niemieckiej. Uszkodzono także linie telefoniczne w urzędzie pocztowym, urzędzie gminy i posterunku MO. W kilka dni później, 26.09.1946 r. partyzanci rozbroili posterunek MO w Sernikach. 31.10.1946 r. oddział 'Uskoka' zlikwidował w łącznej 11 współpracowników resortu bezpieczeństwa. Zniszczono również centralę telefoniczną w urzędzie pocztowym. 12.11.1946 r. oddział 'Uskoka' zaatakował posterunek MO i Urząd Gminy w Kamionce. Zginął komendant posterunku i wójt. Oba lokale zostały zniszczone. Następnie oddział przejął 7000 zł w urzędzie pocztowym oraz 10000 zł wraz z towarami w sklepach. 22.04.1947 r. oddział 'Uskoka' zaatakował łączną. Zniszczono budynek urzędu pocztowego i spółdzielni spożywców. W czasie odwrotu spalono mosty na Wieprzu i Świnie. Zlikwidował 7 członków ORMO z Rozkopaczewa wracających z pochodu 1 - majowego, który odbył się w Sernikach 1.05.1947 r.

Od IX 1946 r. oddział 'Uskoka' rozpoczął współpracę z oddziałem Leona Taraszkiewicza ps. 'Jastrząb'. Pierwszą wspólną akcją obu oddziałów był atak na magazyny broni i amunicji KOP - Wschód w Chełmie. Wzmoczona aktywność oddziałów w zakresie zdobywania środków transportu na potrzeby akcji postawiła w stan gotowości włodawski UB i garnizon KBW. Organy zmuszone były prosić o wsparcie z Lublina, które ruszyło drogą Lublin - Cyców - Włodawa. Do walki doszło w rejonie Świerszczowa 28.11.1946 r. W wyniku starcia zginął partyzant. Po stronie KBW - UB zginęło 18 żołnierzy, a 32 zostało rannych. 3.12.1946 r. oddział 'Uskoka' wraz z oddziałem 'Jastrzębia' dokonał pacyfikacji Rozkopaczewa. Były to represje za aktywną współpracę miejscowej ludności z lubartowskim UB. Kolejną wspólną akcją obu oddziałów było zlikwidowanie 21 agentów resortu bezpieczeństwa, mieszkańców Puchaczowa przeprowadzone 2.07.1947 r. Była to reakcja za donos na 3 członków patrolu 'Wiktor', którzy zginęli w obławie UB w Turowoli gmina Brzeziny 26.06.1947 r. Po kilku wspólnych akcjach oddział 'Uskoka' podejmuje samodzielne działania i nie ujawnia się na mocy amnestii ogłoszonej przez władze państwowe 22.02.1947 r.

Komenda Okręgu zmierzała do ujawnienia własnych struktur i podległych sobie

oddziałów. Część oficerów na czele z mjr Hieronimem Dekutowskim ps. 'Zapora' podejmuje próbę ucieczki na Zachód. Dowództwo nad oddziałami dywersyjnymi Okręgu Lubelskiego zostaje powierzone kpt. Zdzisławowi Brońskiemu ps. 'Uskok'. Ucieczka nie powiodła się, gdyż na skutek zdrady oficerowie zostali schwytani przez UB 16.11.1947 r. w Nysie. Następnie zostali osadzeni i skazani na kary śmierci, które wykonano. Spośród wszystkich skazanych ocalał tylko inspektor lubelski Władysław Siła - Nowicki ps. 'Stefan', który jako jedyny został skazany na karę dożywotniego więzienia. 'Uskok' i jego podkomendni kontynuują dalsze działania zbrojne. W tym okresie aktywność jego oddziału polegała głównie na zmianie kwater w związku z częstymi obławami władz bezpieczeństwa. Głównymi oddziałami zgrupowania 'Uskoka' były patrole Walentego Waśkowicza ps. 'Strzała' i Stanisława Kuchcewicza ps. 'Wiktor'. Współpracowały one z oddziałem Edwarda Taraszkiewicza ps. 'Żelazny' od września 1948 r. Efektem tego spotkania była wspólna akcja na pociąg pocztowy w Gródku przeprowadzona przez oddział w sile 10 osób 28.09.1948 r. W wyniku tej akcji zdobyto 2 800 000 zł.

Działalności oddziału 'Uskoka' towarzyszą próby likwidacji ze strony władz bezpieczeństwa. Nasiliły się obławy w terenie, których rezultatem były aresztowania członków oddziału. 31.03.1949 r. Władze bezpieczeństwa zdobyły informacje o mającym się odbyć spotkaniu dowódców oddziałów 'Żelaznego', 'Uskoka', 'Strzały', 'Lalka' i 'Wiktora'. W wyniku obławy przeprowadzonej 2.04.1949 r. w Kolonii Łuszczów w gospodarstwie Zarzyckich władzom bezpieczeństwa nie udało się schwytać uczestników spotkania. Doszło do potyczki w wyniku, której zginęło 4 milicjantów a 7 innych zostało rannych. 'Uskok' zginął w bunkrze w Dąbrówce, jego ciało zabrali ubecy a miejsce pochówku do dziś pozostaje nieznanne.

Śmiercią dowódcy oddziału zakończyła się zorganizowana działalność podziemia zbrojnego - działały pojedyncze grupy żołnierzy. W wyniku masowych aresztowań i

czynności operacyjnych władz bezpieczeństwa zlikwidowano oddział por. Edwarda Taraszkiewicza ps. 'Jastrząb' (jesień 1951 roku; Zbereże k. Włodawy) oraz oddział Walentego Waśkowicza ps. 'Strzała' (zima 1953 r ; Piaski k. Lublina). Wysiłki władz bezpieczeństwa skupiły się na odnalezieniu kwatery 'Uskoka', która mieściła się w Dąbrówce k/Nowogrodu w gospodarstwie Lisowskich. Wyrazem tego są częste i bezskuteczne obławy w tym rejonie. 19.05.1949 r. UB dzięki informacjom 'Hardego' (Franciszek Kasperek) aresztowały 'Babnicza' (Zygmunt Libera) w Ziółkowie. Po brutalnym śledztwie i zdobyciu szczegółowych informacji na temat położenia kwatery, władze bezpieczeństwa dokonały obławy w Dąbrówce. Po dwudniowym oblężeniu, 21 maja 1949 r. 'Uskok' popełnił samobójstwo, detonując granat.

Kpt. Zdzisław Broński 'Uskok' był odznaczony Srebrnym Krzyżem Orderu Virtuti Militari oraz Krzyżem Walecznych. Okazały pomnik 'Uskoka' wzniesiony został w 1990 r. na cmentarzu parafialnym w Kijanach.

Bibliografia:

Kpt. Zdzisław Broński 'Uskok' (1912-1949) Cz. 1-2 //W:http://
podziemiezbrojne.blox.pl .

Krzyżanowski Marek, Działalność organizacji 'Wolność i Niezawisłość' na Lubelszczyźnie w latach 1944-1956, s. 48-52, 70-71. Praca magisterska napisana na seminarium u prof. Ryszarda Bendera na Wydziale Nauk Humanistycznym KUL.

[Powrót do poprzedniej strony](#)

[Poprzednia strona](#)
[Następna strona](#)